

**Het Nederlandse wapenexportbeleid
in 2011**

Rapportage over de uitvoer van militaire goederen
van de staatssecretaris van Economische Zaken,
Landbouw & Innovatie en de minister van Buitenlandse Zaken
mede namens de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken

oktober 2012

Inhoudsopgave rapport Het Nederlandse wapenexportbeleid in 2011

	<u>pagina</u>
Hoofdstuk	
1 Inleiding	3
2 De Nederlandse defensiegerelateerde industrie	3
3 Instrumenten en procedures van het wapenexportbeleid	5
4 Uitgangspunten van het wapenexportbeleid	6
5 Transparantie in het wapenexportbeleid	7
6 Aanpassingen in het wapenexportbeleid in 2011	8
7 De Nederlandse wapenexport in 2011	10
8 EU-samenwerking	10
9 Het Wassenaar Arrangement	12
10 Wapenbeheersing	13
Bijlagen	
1 <i>Overzichten van de waarde van de in 2011 afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen per categorie goederen en van de waarde van de in 2011 afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen per land van eindbestemming</i>	18
2 <i>Schema van de ontwikkeling van de Nederlandse wapenexport voor de jaren 2002-2011</i>	33
3 <i>Overzicht van de waarde van de in 2011 afgegeven vergunningen voor doorvoer van militaire goederen per land van bestemming</i>	34
4 <i>Genotificeerde afgewezen vergunningaanvragen ('denial notifications') in 2011</i>	35
5 <i>Overzicht van in 2011 verkocht overtollig defensiematerieel</i>	37
6 <i>Overzicht van de in 2011 beantwoorde schriftelijke vragen van de Tweede Kamer alsmede aan de Kamer gestuurde brieven over wapenexport</i>	39

1. Inleiding

Het voorliggende rapport over het Nederlandse wapenexportbeleid in 2011 is het vijftiende rapport dat conform de 'Notitie over meer openbaarheid met betrekking tot de rapportage over de uitvoer van militaire goederen' (Kamerstuk 22 054 Nr. 30, 27 februari 1998) is opgesteld. Het rapport bevat:

- een overzicht van de uitgangspunten en het instrumentarium van het Nederlandse wapenexportbeleid
- een beschrijving van de ontwikkelingen op het gebied van transparantie
- een weergave van de politieke discussie over het wapenexportbeleid en de aanpassingen die van regeringszijde zijn toegezegd.
- een kenschets van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie
- een beschrijving van de voor het wapenexportbeleid relevante ontwikkelingen in de EU
- een schets van rol en betekenis van het Wassenaar Arrangement
- en een beschrijving van de inspanningen op het terrein van de wapenbeheersing met bijzondere aandacht voor de problematiek van de kleine wapens

In *Bijlage 1* bij het rapport staan de waarden van de verleende exportvergunningen in het jaar 2011 per categorie militaire goederen en per bestemmingsland. *Bijlage 2* geeft de ontwikkeling weer van de Nederlandse wapenexport voor de periode 2002-2011. *Bijlage 3* bevat een overzicht van de verstrekte vergunningen voor doorvoer van militaire goederen naar derde landen. In *bijlage 4* worden de door Nederland aan de EU-partners gemelde afwijzingen van aangevraagde vergunningen vermeld. Deze meldingen worden met de partners uitgewisseld uit hoofde van artikel 4 van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie, voorheen de EU Gedragscode inzake wapenexport. *Bijlage 5* biedt een overzicht van het overtollig defensiematerieel dat in 2011 is verkocht. Tot slot bevat *Bijlage 6* een overzicht van de in 2011 beantwoorde schriftelijke vragen van de Tweede Kamer over het wapenexportbeleid.

2. De Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie

De Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie bestaat, op een enkele uitzondering na, vooral uit civiele ondernemingen en onderzoeksinstellingen met in militaire productie gespecialiseerde onderdelen. Deze sector – met meer dan 14.000 arbeidsplaatsen en 451 zich betrokken voelende bedrijven, waarvan er bijna 300 ook daadwerkelijk in de sector actief zijn – kenmerkt zich door technologisch hoogwaardige productie, frequente innovatie en hoog opgeleid personeel, een combinatie die borg staat voor producten van hoge kwaliteit die ook in het buitenland aftrek vinden. Maar liefst 70% van de omzet is afkomstig uit export; van de banen in deze sector is 32% aan te merken als onderzoek en ontwikkeling (R&D) en meer dan 60% van de personen die in de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie werkzaam zijn, heeft een opleiding op HBO-niveau of hoger. De sector is derhalve van groot economisch belang en blinkt uit door het innovatieve vermogen. De defensie- en veiligheid gerelateerde industrie draagt niet alleen direct bij aan de uitrusting van het Nederlandse leger, maar draagt door de nauwe samenwerking met de verschillende krijgsmachtonderdelen ook bij aan het operationele vermogen van de Nederlandse krijgsmacht en daarmee aan het aanzien en de effectiviteit van de Nederlandse inzet bij internationale missies.

Het overheidsbeleid is er, binnen de kaders van een verantwoord buitenlands- en veiligheidsbeleid, op gericht deze technologisch waardevolle capaciteit voor Nederland te behouden. Daartoe worden Nederlandse bedrijven rechtstreeks, of indirect door middel van compensatieopdrachten, betrokken bij nationale militaire aanbestedingen. Omdat de Nederlandse markt te klein is om de aanwezige expertise in stand te houden, wordt ook deelname van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie aan internationale samenwerking op het gebied van defensiematerieel gestimuleerd. Zodoende zijn inmiddels commerciële relaties ontstaan, met name

met Duitse, Amerikaanse, Britse en Belgische ondernemingen, waarbij ook gezamenlijke verplichtingen worden aangegaan met betrekking tot het onderhoud van systemen en de naleverantie van onderdelen. Samenwerkingsverbanden zijn eveneens van belang voor de leveranties aan derde landen. De mogelijkheid voor Nederlandse bedrijven om langdurige internationale samenwerkingsrelaties aan te gaan, hangt in dat licht mede af van de transparantie en de consistentie van het Nederlandse wapenexportbeleid.

De exportactiviteiten van deze sector worden beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde voor de continuïteit van de bestaande kennisbasis. Evenzeer wordt erkend dat in het belang van de internationale rechtsorde en de bevordering van vrede en veiligheid grenzen moeten worden gesteld aan de exportactiviteiten van de defensiegerelateerde industrie. Binnen die grenzen mag de Nederlandse industrie, naar het oordeel van de regering, voorzien in de legitieme behoefte van andere landen aan defensiematerieel. Rekening houdend met bovengenoemde omstandigheden heeft de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie zich steeds meer gespecialiseerd. De ondernemingen met het grootste exportaandeel in hun militaire productie fabriceren voornamelijk technologisch hoogwaardige componenten en subsystemen. De maritieme sector is nog altijd wel in staat om alle productiefasen tussen tekenafel en tewaterlating op zich te nemen, en daarmee bij te dragen aan de Nederlandse uitvoer van complete wapensystemen.

De meest recente kwantitatieve gegevens over het defensiegerelateerde bedrijfsleven zijn in 2010 op basis van vrijwilligheid door de betrokken bedrijven beschikbaar gesteld in het kader van een studie uitgevoerd door Triarii in opdracht van EL&I/CMP waarover de Tweede Kamer per brief van 4 juni 2012 werd geïnformeerd ¹. De kerngegevens hieruit zijn als volgt:

Tabel 1: Capaciteitsgegevens van de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde industrie

aantal bedrijven	451
Defensie- en veiligheid gerelateerde omzet 2010	€ 3,10 miljard
Defensie- en veiligheid gerelateerde omzet als % van de totale omzet	7%
omvang defensie- en veiligheid gerelateerde export	€ 2,18 miljard
aantal defensie- en veiligheid gerelateerde arbeidsplaatsen	14.242
waarvan aantal defensie- en veiligheid gerelateerde R&D-arbeidsplaatsen	4.554

Bron: Triarii 2012.

Het betreft gegevens over productie (civiel/militair), export (als deel van de totale omzet), werkgelegenheid e.d. Al enige jaren telt Nederland ongeveer 451, veelal kleine en middelgrote ondernemingen die betrokken zijn of willen zijn bij militaire productie. Daarbij moet worden aangetekend dat militaire productie dient te worden gedefinieerd als productie op basis van binnenlandse en buitenlandse defensie- en veiligheidsopdrachten en niet als productie van goederen die op grond van het In- en uitvoerbesluit strategische goederen bij uitvoer vergunningplichtig zijn. Daardoor kan bijvoorbeeld de hier vermelde exportwaarde afwijken van de totale waarde van de afgegeven uitvoervergunningen.

Naar schatting levert militaire productie gemiddeld een totale Nederlandse omzet op van € 3,10 miljard per jaar. Het betreft een aandeel van gemiddeld circa 7% op de totale omzet van de betrokken bedrijven en instituten, die voor het merendeel derhalve vooral civiele activiteiten ontplooiën. Er zijn slechts enkele bedrijven die zich vrijwel geheel op de defensiemarkt richten. Van de totale export van deze bedrijven en instituten wordt ongeveer circa € 2,18 miljard als export gekwalificeerd. De hoogwaardige kennisontwikkeling die gepaard gaat met militaire productie stelt deze bedrijven en instituten in staat productinnovaties te bewerkstelligen en is daarenboven belangrijk voor militaire 'spin-offs' en civiele 'spill-overs'. De 'lucht- en ruimtevaartsector' is de meest genoemde

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, 31 125, bijlage bij nr. 11.

sector waarin de bedrijven actief zijn, gevolgd door de maritieme sector, de commando-, control- en communicatiesector en de informatietechnologiesector. Gecorrigeerd voor parttime arbeid komt het aantal defensiegerelateerde arbeidsplaatsen uit op ruim 14.000. Een flink gedeelte hiervan wordt ingenomen door R&D-activiteiten: ruim 4.500 arbeidsplaatsen, oftewel ruim 32% van de defensie- en veiligheid gerelateerde werkgelegenheid.

3. Instrumenten en procedures van het wapenexportbeleid

Vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen worden verstrekt op grond van Algemene Douanewet en het daaronder hangende exportcontrole-instrumentarium. Bedrijven of personen die voornemens zijn goederen en technologie uit te voeren die voorkomen op de zgn. EU lijst van militaire goederen ², dienen bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU) een aanvraag in voor een uitvoervergunning. De CDIU, onderdeel van de Belastingdienst/Douane Noord van het Ministerie van Financiën, staat voor de verlening van uitvoervergunningen onder beleidstoezicht van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Aanvragen voor de uitvoer van militaire goederen naar de NAVO- en EU-lidstaten en daarmee gelijkgestelde landen (Australië, Japan, Nieuw Zeeland en Zwitserland) worden in beginsel door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie afgehandeld. In het verslagjaar gold een uitzondering op deze regel voor Cyprus en Turkije. Aanvragen voor uitvoer naar deze landen, alsmede aanvragen voor uitvoer naar alle overige landen, worden voor advies voorgelegd aan de minister van Buitenlandse Zaken. Diens advies neemt bij de besluitvorming over de afgifte van een exportvergunning een centrale plaats in.

Indien wordt vastgesteld dat geen bezwaren bestaan tegen de voorgenomen uitvoer, wordt door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie een uitvoervergunning verleend. Waar het aanvragen betreft voor uitvoer naar ontwikkelingslanden die voorkomen op de OESO/DAC-lijst geeft de minister van Buitenlandse Zaken in afstemming met de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken een 'ontschot' advies aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie ³.

In geval van uitvoer van militaire goederen die worden afgestoten door de Nederlandse krijgsmacht, wordt de Kamer vooraf (eventueel vertrouwelijk) ingelicht door de minister van Defensie. In het geval van afstoting is de normale vergunningprocedure van toepassing en worden dergelijke transacties, net zoals de exporttransacties van het bedrijfsleven, door het Ministerie van Buitenlandse Zaken getoetst aan de criteria van het wapenexportbeleid.

Met een wijziging van de In- en Uitvoerwet werd in 2001 de mogelijkheid gecreëerd om de systematiek en toetsing van het wapenexportbeleid in bepaalde gevallen ook toe te passen op de doorvoer van militaire goederen over Nederlands grondgebied. Sindsdien is de controle op die doorvoer een aantal keren aangepast, maar vanaf augustus 2008 geldt er in beginsel een generieke vergunningplicht, waarop middels artikel 6 van het Besluit strategische goederen een aantal uitzonderingen zijn vastgesteld. De belangrijkste uitzondering betreft doorvoorzendingen die onder de effectieve uitvoercontrole van een bevriend (partner)land of een bondgenoot staan of die bestemd zijn voor één van deze landen, te weten: EU-lidstaten, NAVO-bondgenoten, Zwitserland, Australië, Nieuw Zeeland en Japan (kortweg: EU/NAVO+). Voor zulke doorvoorzendingen gold in het verslagjaar wel een meldplicht.

4. Uitgangspunten van het wapenexportbeleid

² Publicatieblad van de Europese Unie Nr. C85 van 22-03-2012 (directe link: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:085:0001:0036:NL:PDF>)

³ De OESO/DAC lijst is een door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling opgestelde lijst van landen die internationale financiële steun ontvangen.

Aanvragen voor vergunningen voor de uitvoer van militair materieel worden per geval getoetst aan de acht criteria van het wapenexportbeleid met inachtneming van de aard van het goed, de eindbestemming en de eindgebruiker. Deze acht criteria zijn oorspronkelijk vastgesteld door de Europese Raden van Luxemburg (1991) en Lissabon (1992) en inmiddels ook integraal opgenomen in het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie. De criteria luiden als volgt:

1. *naleving van de internationale verplichtingen van de lidstaten van de Gemeenschap, met name door de Veiligheidsraad van Verenigde Naties en de Europese Gemeenschap uitgevaardigde sancties, de verdragen inzake non-proliferatie en andere onderwerpen, alsmede andere internationale verplichtingen.*
2. *eerbiediging van de rechten van de mens in het land van eindbestemming en naleving van het internationaal humanitair recht door dat land.*
3. *de interne situatie van het land van eindbestemming ten gevolge van spanningen of gewapende conflicten.*
4. *handhaving van vrede, veiligheid en stabiliteit in de regio.*
5. *de nationale veiligheid van de lidstaten, van de gebieden waarvan één van de lidstaten de buitenlandse betrekkingen behartigt, alsmede van bevriende landen of bondgenoten.*
6. *het gedrag van het land van eindbestemming ten opzichte van de internationale gemeenschap, met name de houding ten aanzien van terrorisme, de aard van zijn bondgenootschappen en de eerbiediging van het internationaal recht.*
7. *het gevaar dat de goederen een andere dan de opgegeven eindbestemming krijgen, hetzij in het aanschaffende land zelf ofwel via ongewenste heruitvoer.*
8. *de verenigbaarheid van de wapenexporten met het technische en economische vermogen van het ontvangende land, rekening houdend met de wenselijkheid dat staten met een zo gering mogelijk beslag op mensen en economische middelen voor bewapening, in hun legitieme veiligheids- en defensiebehoeften voorzien.*

Op 8 december 2008 nam de Raad van de Europese Unie het besluit om de tien jaar eerder tot stand gekomen EU Gedragscode voor de wapenexport om te zetten in een Gemeenschappelijk Standpunt⁴. De bovengenoemde criteria alsook het mechanisme voor informatie-uitwisseling, notificatie en consultatie indien een land een exportvergunningaanvraag in behandeling heeft op een bestemming waarvoor eerder een soortgelijke aanvraag door een andere lidstaat is geweigerd, vormen nog altijd de basis van het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB, maar de omzetting is ook gepaard gegaan met een uitbreiding van de reikwijdte. Tussenhandel, doorvoer, niet-tastbare vormen van overdracht van technologie en vergunningen voor productielicenties zijn, indien deze activiteiten in een lidstaat onder een vergunningplicht vallen, binnen de werking van het Gemeenschappelijk Standpunt gebracht.

Bosnië en Herzegovina, Canada, Kroatië, Montenegro, Noorwegen en IJsland hebben zich officieel aangesloten bij de criteria en beginselen van het Gemeenschappelijk Standpunt. Noorwegen wisselt bovendien met de EU informatie uit ten aanzien van afgewezen vergunningaanvragen.

⁴ Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L 335 van 13-12-2008 vanaf pag.99 (directe link <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:nl:PDF>)

Nederland past uiteraard de in VN-, OVSE- en EU-verband afgekondigde wapenembargo's volledig toe. De volgende website biedt een overzicht van de van toepassing zijnde nationale sanctieregelingen ter implementatie van VN en EU sancties, inclusief wapenembargo's: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/internationale-vrede-en-veiligheid/sancties>. Vanwege de beschikbaarheid van actuele informatie via deze site, is besloten niet langer als bijlage bij het Jaarrapport een tabel op te nemen met in het verslagjaar van toepassing zijnde wapenembargo's. Ter aanvulling op het overzicht op de genoemde website, dient te worden opgemerkt dat sinds 1993 een niet-bindend VN-embargo van toepassing is op Armenië en Azerbeidzjan (VN Veiligheidsraad resolutie 853). Tevens is een OVSE-embargo m.b.t. wapens en munitie van kracht op de strijdende partijen in Nagorno-Karabach (besluit van het Senior Comité – voorloper van de Permanente Raad – van 28 februari 1992). Sancties die niet langer van toepassing zijn, zijn overigens te vinden via de website www.wetten.nl.

5. Transparantie in het wapenexportbeleid

Voorop staat dat Nederland een grote mate van transparantie hanteert. De regering verstrekt gegevens over afgegeven vergunningen door middel van jaarrapporten, halfjaarrapporten en maandoverzichten; andere landen beperken zich tot het publiceren van jaarrapporten van vaak meer algemene strekking. Ingevolge een toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken gedaan tijdens de begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken in december 1997, bood de regering de Kamer in februari 1998 een notitie aan over meer openbaarheid met betrekking tot de rapportage over de uitvoer van militaire goederen (Kamerstuk 22 054 nr. 30). Het voorliggende rapport over 2011 is het vijftiende openbare rapport sedertdien. Het gaat uit van de waarde van de afgegeven vergunningen per categorie militaire goederen en per bestemmingsland. Teneinde de inzichtelijkheid van de cijfers verder te vergroten, zijn per land van bestemming de categorieën goederen nader gespecificeerd. Omwille van een heldere weergave van de trend is ervoor gekozen zowel de geconsolideerde cijfers over 2011 te presenteren, als de cijfers over de eerste en de tweede helft van 2011 afzonderlijk. Voorts is informatie opgenomen over de in het kader het Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB aan de EU-partners gemelde Nederlandse weigeringen tot het verstrekken van een vergunning (zie bijlage 4).

Naast dit rapport over de Nederlandse uitvoer van militaire goederen in 2011, wordt het publiek ook op andere wijze geïnformeerd over het wapenexportbeleid. Zo publiceert de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer via de website www.rijksoverheid.nl/exportcontrole het '*Handboek Strategische Goederen*'. Dit handboek is bedoeld voor personen, bedrijven en instellingen, die professioneel met procedures voor de in- en uitvoer van strategische goederen te maken hebben. De gebruiker vindt daarin informatie over de doelstellingen van het beleid, de toepasselijke wettelijke regelingen en procedures, alsmede allerhande praktische informatie. Het handboek vergroot op deze wijze de bekendheid met dit specifieke beleidsterrein. Het handboek wordt regelmatig herzien in het licht van de (inter)nationale ontwikkelingen op dit terrein.

Op de eerder genoemde website is ook andersoortige informatie te vinden over uit- en doorvoer van strategische goederen, waaronder dit rapport en sleutelgegevens over alle afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen alsmede maandoverzichten met kerngegevens over de doorvoer van militaire goederen over Nederlands grondgebied. Deze gegevens zijn ontleend aan de verplichte meldingen die over zulke doorvoer gedaan moeten worden bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer. Op de exportcontrole website zijn maandoverzichten te vinden van alle afgegeven vergunningen voor militaire goederen, van alle afgegeven vergunningen voor goederen voor tweërlei gebruik (dual use), alsook van alle binnengekomen meldingen van doorvoer van militaire goederen. Zoals reeds enkele jaren gebeurt, zijn de gegevens over verstrekte vergunningen voor doorvoer opgenomen in dit jaarrapport (bijlage 3). Steeds meer landen gaan over tot het publiceren van openbare jaarrapporten, maar met het verstekken van gegevens over afgewezen vergunningen en met de genoemde maandoverzichten, loopt Nederland voorop in transparantie.

6. Aanpassingen in het wapenexportbeleid in 2011

Op 24 maart 2011 vond in de Tweede Kamer een algemeen overleg plaats over het wapenexportbeleid. Omdat dit overleg tussen de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en de staatssecretaris van EL&I en de minister van Buitenlandse Zaken in 2010 niet plaats had gevonden, stonden de rapportages over 2009 en de eerste helft van 2010 op de agenda. Gelet op de ontwikkelingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten, spraken de woordvoerders vooral over de actualiteit van wat toen nog de Arabische lente werd genoemd. Veel Kamerfracties waren van mening dat het Nederlandse wapenexportbeleid aan herziening toe was. Met een verwijzing naar beelden van pantservoertuigen in de straten van Kaïro en Manamah vroeg de Kamer om aanpassing van het beleid.

Minister Rosenthal en staatssecretaris Bleker erkenden beiden dat de gebeurtenissen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten "lessons learned" opleverden, hoewel zij tevens aangaven dat het toetsingskader met de acht wapenexportcriteria adequaat en effectief is gebleken. Een brief werd toegezegd waarin de bewindslieden zouden aangeven op welke wijze zij op verschillende thema's wijzigingen zouden aanbrengen. Dit resulteerde op 10 juni 2011 in de brief "Aanpassingen in het wapenexportbeleid" (Kamerstuk 22 054, nr. 165). In die brief werden drie thema's aangesneden. De toetsingscriteria in perspectief; de doorvoer; en transparantie & parlementaire controle

- *Toetsingscriteria*

Centraal in de beoordeling van vergunningaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen blijven de acht criteria van het EU Gemeenschappelijk Standpunt staan. Waar van toepassing, zal rekening worden gehouden met het risico van een mogelijke ongewenste toekomstige inzet van de goederen. Derhalve zal, waar van toepassing, bij de toetsing aan het EU Gemeenschappelijk Standpunt een element van risico-analyse worden meegenomen. Daarnaast zal Nederland zich bij de review van het Gemeenschappelijk Standpunt in 2012 inzetten voor verdere harmonisatie van de toetsing aan met name de criteria 2 (mensenrechten) en 8 (verhouding van de militaire uitgaven in relatie tot de inspanningen op sociaal gebied).

- *Doorvoer*

De systematiek van de doorvoercontrole zal naar Duits voorbeeld worden aangepast in de zin dat de vergunningplicht zich in beginsel onafhankelijk van herkomst of bestemming van de militaire goederen zal richten op doorvoer met overlading. Die aanpassing zal waarschijnlijk per 1 juli 2012 geïmplementeerd worden. Middels duidelijke uitgangspunten bij de behandeling van aanvragen zal onderscheid gemaakt worden tussen verschillende typen doorvoertransacties. Binnen de nieuwe toetsingssystematiek zal Nederland o.a. kunnen besluiten dat doorvoer via Nederlands grondgebied van bepaalde goederen naar bepaalde gevoelige bestemmingen niet kan worden toegelaten, ook al kan er een uitvoervergunning van een bondgenoot worden getoond.

- *Transparantie en parlementaire controle*

De normale rapportage over afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen zal naar aard en inhoud hetzelfde blijven, maar versneld worden, zodra de uitrol van de daarop afgestemde automatisering dat toelaat. Een scherpe selectie van belangrijke besluiten zal binnen twee weken na het besluit en voorzien van een uitgebreide toelichting vertrouwelijk aan de Kamer genotificeerd worden. Op grond van een nadien aangenomen motie⁵ is de drempelwaarde voor versnelde rapportage van € 5 miljoen bijgesteld naar € 2 miljoen. Een eerste notificatie is in 2012 in een openbare brief aan de Kamer aangeboden.

⁵ Tweede Kamer, Vergaderjaar 2011-2012, 22054, nr. 181.

In die notificaties kan een toelichting gegeven worden op de toetsing aan de criteria en de afwegingen die daarbij een rol speelden. Ter illustratie treft u in dit jaarrapport over 2011 een beknopte toelichting op een aantal aanvragen. De vermelde bedragen zijn, evenals die in de overzichten van de waarde van de afgegeven vergunningen per land van bestemming (bijlage 1), uitgedrukt in miljoenen euro's, afgerond op twee cijfers achter de komma.

Kenia **< 0,01** **Cat. A8** **klein kaliber wapens**

Dit betrof een afgewezen aanvraag voor de uitvoer van semi-automatische kogelgeweren, in eerste instantie bestemd voor particuliere beveiligers aan boord van een schip dat op een zeeroute ging varen waar piraterij voor komt. Als eindbestemming werd een maritiem beveiligingsbedrijf in Kenia opgegeven. Bij aanvragen voor particuliere beveiligers wordt altijd het omleidingsrisico meegewogen, omdat bij particuliere importeurs grotere risico's spelen. Deze aanvraag is dan ook op grond van het 7^e criterium afgewezen, waarbij meespeelde dat de Nederlandse regering geen voorstander is van gewapende particuliere beveiliging aan boord van schepen.

Rwanda **0,09** **Cat. B7** **producten voor bepantsering en bescherming**

Deze aanvraag betrof cockpit bepantseringskits voor MI-17 utility transport helikopters. Van bijzonder belang was het feit dat deze helikopters worden ingezet in het kader van een contractuele samenwerking van het Rwandese ministerie van Defensie en de Verenigde Naties en dus voor de Rwandese bijdrage aan VN-missies bedoeld zijn. Toetsing van de exportaanvraag aan de criteria voor mensenrechten en regionale stabiliteit was hiermee positief, aangezien de inzet steeds in de context van VN-missies zou plaatsvinden.

India **0,40** **Cat. B9** **technologie voor draagbare radar**

Deze aanvraag betrof de export van technologie voor een draagbare radar ten behoeve van de Indiase luchtmacht. In de afweging is meegenomen dat deze goederen, gezien hun aard, niet bij kunnen dragen aan geconstateerde mensenrechtenschendingen in India, een constitutionele democratie met vrije verkiezingen en een onafhankelijke rechtspraak. Hoewel India meerdere grensgeschillen kent is niet aannemelijk dat deze goederen een destabiliserend effect hebben in de verhouding tussen India en de buurlanden.

Chili **0,27** **Cat. B1** **pantseroertuigen**

De aanvraag betrof YPR-pantseroertuigen, in de pantserrups commando versie, die bij de Koninklijke Landmacht overtollig waren geworden. De levering vormde geen risico voor de mensenrechtensituatie in Chili, waar mensenrechten in het algemeen worden gerespecteerd. Ook op de territoriale disputen met buurlanden Bolivia en Peru had de levering geen negatief effect. Toetsing aan criteria 2 en 4 was dan ook positief.

7. De Nederlandse wapenexport in 2011

De totale waarde van de afgegeven vergunningen in 2011 bedroeg, afgerond op twee cijfers na de komma, € 715,04 miljoen. Dat is een aanmerkelijk lager bedrag dan in 2010, toen een waarde van € 1.046,96 genoteerd kon worden en bijna een halvering ten opzichte van 2009, toen de totale waarde op € 1.409,94 miljoen uitkwam. Toch zijn dit soort schommelingen wel eerder voorgekomen. Voor het juiste perspectief is het goed te weten dat de laatste van de drie korvetten voor Marokko pas in de loop van 2012 zal worden opgeleverd. Deze in 2009 afgegeven uitvoervergunning ter waarde van € 550 miljoen tilde dat jaar naar het hoogste waardeniveau sinds het verschijnen van de jaarrapporten over het Nederlandse wapenexportbeleid. De productie van de defensiegerelateerde industrie laat dus een minder grillig beeld zien dan het staafdiagram van de vergunningwaarde door de jaren heen (zie bijlage twee) doet vermoeden.

8. EU-samenwerking

EU-samenwerking inzake exportcontrole op conventionele wapens vindt plaats in de Raadswerkgroep conventionele wapenexport, COARM. Namens Nederland nemen vertegenwoordigers van Buitenlandse Zaken, soms bijgestaan door vertegenwoordigers Economische Zaken, Landbouw & Innovatie, deel aan COARM-vergaderingen. In COARM wisselen de lidstaten, in het kader van het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB) van de EU, informatie uit over hun wapenexportbeleid en trachten zij dit beleid en de daarop betrekking hebbende procedures beter op elkaar af te stemmen. Hiermee wordt gezorgd voor een afgestemd beleid en wordt gewerkt aan de creatie van een *level playing field*. De basis hiervoor is het EU-Gemeenschappelijk Standpunt (GS), dat op 8 december 2008 door de Raad werd vastgesteld.

De zogenaamde *best practices* richtlijnen voor de implementatie van de afzonderlijke criteria van het EU-GS werden in 2007 afgerond en opgenomen in de Gebruikershandleiding bij het GS. De gemeenschappelijke interpretatie van de criteria bevordert harmonisatie van het wapenexportbeleid van de EU-lidstaten en draagt bij aan de integratie van nieuwe lidstaten in de systematiek van het GS. Tevens blijken de richtlijnen een nuttig instrument voor zogenaamde *outreach* activiteiten naar landen buiten de EU. De Gebruikershandleiding⁶, die regelmatig herzien wordt, bevat ook praktische richtlijnen voor de in het GS opgenomen informatie- en consultatie-procedure inzake geweigerde exportvergunningen (*denials*). Ook is sinds januari 2004 de centrale databank van nationale *denials* in werking getreden, die beheerd wordt door het Raadssecretariaat van de EU in Brussel. Deze databank dient door EU-landen voorafgaand aan vergunningverlening geraadpleegd te worden om te zien of er in gelijksoortige gevallen door andere EU-lidstaten een *denial* is afgegeven. Indien dit het geval is, dient tussen de betrokken Staten geconsulteerd te worden. In het tamelijk uitzonderlijke geval de eerdere afwijzing niet wordt gevolgd dient dit met redenen omkleed te worden, bijvoorbeeld dat de voorgenomen transactie andersoortige goederen betreft.

Op 30 december 2011 is het dertiende EU-jaarrapport gepubliceerd⁷, waarin verslag wordt gedaan van de in COARM besproken onderwerpen. Het rapport bevat daarnaast gedetailleerde statistische informatie over de uitvoer van militair materieel door de EU-lidstaten in 2010. In het rapport zijn per land van bestemming gegevens opgenomen over het uitvoerende land, de aantallen afgegeven vergunningen, de waarde van de afgegeven vergunningen en afgewezen vergunningaanvragen. De gegevens zijn opgesplitst per categorie van de militaire lijst. Daarnaast wordt deze informatie ook weergegeven per regio en wereldwijd. Daar exporten t.b.v. internationale missies (VN-missies) in landen die onder embargo staan, regelmatig vragen oproepen, zijn in het EU-jaarrapport ook separate tabellen opgenomen met overzichten van leveranties t.b.v. internationale missies. In het rapport staan tenslotte het aantal toegekende en afgewezen vergunningen voor tussenhandeldiensten (*brokering*) en het aantal door EU-partners gevoerde consultaties.

Uit het jaarrapport van de EU blijkt dat de lidstaten in 2010 circa 400 afgewezen vergunningaanvragen in Europees verband hebben genotificeerd, hetgeen vrijwel gelijk is aan het aantal uit 2009 (2009: 406; 2008: 329; 2007: 425 en 2006: 360). Het aantal gevoerde consultaties kwam uit op 109, hetgeen eveneens vergelijkbaar is met voorgaande jaren, met uitzondering van 2006 toen het aantal consultaties beduidend lager lag. Nederland is in 2010 betrokken geweest bij in totaal acht consultaties. Een consultatie is door Nederland geïnitieerd en ons land is zeven maal door andere lidstaten geconsulteerd.

De vergaderingen van COARM in 2011 richtten zich in hoge mate op de situatie in het Midden-Oosten. Nederland zet zich via COARM in voor het creëren van een *level playing field* en voor een eenvormige, geharmoniseerde beoordeling van exportaanvragen naar specifieke landen in deze regio.

⁶ De Gebruikershandleiding (User's Guide) is gepubliceerd via de Exportcontrole website van de Europese Unie: (directe link: http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1484&lang=nl&mode=g)

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:382:0001:0470:EN:PDF>
Publicatieblad Europese Unie C9 van 13 januari 2011 (zie link naar EU pagina bij voetnoot 5)

Eind 2011 heeft de voorzitter van de COARM een aanvang gemaakt met de voorbereidingen voor de Review van het EU Gemeenschappelijk Standpunt die in 2012 plaatsvindt. Mede op basis van input door de Lidstaten zal worden gezien of, en zo ja op welke terreinen, het EU Gemeenschappelijk aanpassing behoeft, of de werkwijze van COARM kan worden verbeterd en of andere instrumenten kunnen bijdragen aan een nog beter functionerend wapenexportbeleid van de EU Lidstaten.

9. Het Wassenaar Arrangement

Het thema wapenexport wordt in multilateraal verband besproken in het “Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual Use Goods and Technologies” (WA). Aan dit forum, dat zijn naam ontleent aan de plaats waar onder Nederlands voorzitterschap de onderhandelingen over de oprichting van het arrangement werden gevoerd, namen in het verslagjaar 40 landen deel, waaronder de VS, Rusland en op Cyprus na alle EU-lidstaten ⁸. Deze landen vertegenwoordigen volgens schattingen tezamen meer dan 90% van de werelduitvoer van militaire goederen.

Doel van het WA (zoals geformuleerd in de zgn. Initial Elements ⁹) is het leveren van een bijdrage aan de regionale en internationale veiligheid en stabiliteit. Het middel hiertoe is de regelmatige onderlinge rapportage inzake de uitvoer naar derde landen van wapens en van goederen die voor militaire doeleinden kunnen worden gebruikt. Dit moet leiden tot meer kennis en verantwoordelijkheidsbesef bij de nationale toetsing van aanvragen voor vergunningen voor de uitvoer van deze goederen. Immers, meer informatie betekent dat de deelnemende landen beter kunnen beoordelen of er sprake is van destabiliserende accumulatie van militaire middelen in bepaalde landen of regio's. In dat geval zouden de deelnemende landen terughoudender moeten worden met het afgeven van vergunningen op dergelijke bestemmingen.

Het Wassenaar Arrangement kent naast een lijst van goederen voor (conventioneel) tweërlei gebruik die voor Nederland via de Europese Dual Use Verordening van toepassing wordt ook een lijst militaire goederen die geacht worden aan exportcontrole te zijn onderworpen. Elke herziening van de WA-lijst leidt tot een aanpassing van de EU lijst van militaire goederen. Waar het de Nederlandse exportcontrole op militaire goederen betreft, wordt in de Uitvoeringsregeling strategische goederen direct verwezen naar de EU lijst van militaire goederen.

In het verslagjaar vond de vierde evaluatie plaats van de uitgangspunten van het Wassenaar Arrangement. Het langlopende ongenoegen van de Russische Federatie met het gebrek aan belangstelling van de overige partners om Georgië eenduidig als veroorzaker van de 5-daagse oorlog tussen Georgië en Rusland in augustus 2008 aan te wijzen, bleef echte voortgang in de weg staan. Toch bleek het uiteindelijk mogelijk om overeenstemming te bereiken over drie al jaren voorliggende “best practises guidelines” en over enkele amendementen op een van de basisdocumenten van het Wassenaar Arrangement.

“Best practises guidelines” zijn politiek bindende richtlijnen. Het feit dat hierover consensus werd bereikt geeft aan dat alle 40 deelnemende landen waarde hechten aan de “guidelines”. Hiermee is een multilaterale norm geschapen. Een oorspronkelijk Deens voorstel voor richtsnoeren kon aangenomen worden om wapentransporten onder controle te brengen door burgers en ingezetenen van de WA-landen vanuit derde landen naar landen waarop een VN-wapenembargo van toepassing is. Tevens werd een oorspronkelijk Japans voorstel aanvaard om de eisen aan “internal compliance programs” te harmoniseren .

In 2011 is eveneens een van oorsprong Russisch voorstel aanvaard om ook zulke “guidelines” voor “re-export” op te stellen. Deze richtsnoeren vormden lang een controversieel punt omdat het in feite ging om de consequenties

⁸ In 2011 is alleen Cyprus vanwege Turkse bezwaren nog geen partij.

⁹ De Initial Elements zijn te vinden op de website van het Wassenaar Arrangement: www.wassenaar.org

van licentie-overeenkomsten. Na de val de Soviet Unie en het uiteenvallen van het Warschau Pact kwam de zeggingskracht vanuit de Russische Federatie over die satellietproductie te vervallen en dus ook de controle over wat aan wie geleverd werd. De oude satellietstaten, inmiddels veelal lidstaten van de Europese Unie, wilden hun verworven vrijheid echter niet kwijtraken. Dat kon uiteindelijk door de “guidelines” over “re-export” en dus eigenlijk de normen voor licentie-overeenkomsten geen terugwerkende kracht te geven, maar van toepassing te verklaren op nieuwe overeenkomsten.

Nederland heeft ook in het verslagjaar actief meegewerkt aan het Arrangement. Zo heeft Nederland als gebruikelijk in alle openbaarheid data verschaft over wat aan andere WA-partners én aan niet WA-partners wordt geleverd, terwijl sommige WA-partners er aan hechten om die informatie-uitwisseling te beperken tot leveranties aan niet-WA-partners. Nederland zet zich consequent in voor het vergroten van de transparantie. Het gaat het er uiteindelijk om te bezien waar we met inmiddels 40 partners (Mexico is in 2012 ook als deelnemer aanvaard) tot gezamenlijke conclusies kunnen komen over hoe we de exportcontrole het beste kunnen inrichten en implementeren. Die inzet bleek bijvoorbeeld uit het feit dat Nederland in 2011 het Voorzitterschap op zich heeft genomen van de *Licensing and Enforcement Officers Meeting (LEOM)*.

Meer informatie over de “best practises guidelines”, de uitgangspunten, doeleinden en actuele ontwikkelingen van het WA, alsook de teksten van de openbare documenten, is te vinden op de website www.wassenaar.org.

10. Wapenbeheersing

Op gebied van wapenbeheersing spelen diverse onderwerpen die relevant zijn voor het wapenexportbeleid. Hieronder vallen activiteiten met betrekking tot kleine en lichte wapens, het mogelijk tot stand te brengen internationale wapenhandelsverdrag en het VN-Wapenregister.

Clustermunitie

In het verslagjaar zette Nederland de laatste stappen naar ratificatie van het Verdrag inzake Clustermunitie. Nederland heeft op 23 februari 2011 het Verdrag geratificeerd, waarmee het op 1 augustus 2011 voor ons land in werking is getreden. Per juni 2012 zijn er 71 staten partij bij het verdrag en hebben 40 andere landen het verdrag getekend maar nog niet geratificeerd.

In 2011 heeft de minister van Financiën aan de Kamer gemeld dat de regering wetgeving zal voorbereiden waardoor directe investeringen in clustermunitie verboden worden. Dit vloeit naar de mening van de regering niet direct voort uit de verplichtingen van het verdrag maar is wel in lijn met de geest van het verdrag en de wens van de Kamer. Het verbod zal op 1 januari 2013 in werking treden.

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (SGVN) en de president van het Internationale Rode Kruis hebben het verdrag omschreven als een nieuwe standaard in het humanitair oorlogsrecht. De Nederlandse regering sluit zich hierbij aan. Nederland zal landen die het Verdrag inzake Clustermunitie nog niet hebben ondertekend aansporen om zich aan te sluiten bij het verdrag.

Landmijnen

Nederland heeft deelgenomen aan de bijeenkomst van Staten Partijen bij het anti-personeels landmijnenverdrag (Ottawa-verdrag), die in 2011 werd gehouden in Cambodja. Daar is Nederland formeel aangewezen als co-rapporteur van het Standing Committee on Mine Clearance, een functie die in 2013 overgaat in het voorzitterschap van dit comité. In 2011 besteedde Nederland, evenals in eerdere jaren, €15 miljoen aan ontminningsprojecten wereldwijd en is daarmee een van de grootste donoren.

Kleine en lichte wapens (SALW)

Nederland zet zich in om de ongecontroleerde verspreiding van kleine en lichte wapens en daaraan gerelateerde munitie aan banden te leggen. De Nederlandse inzet heeft ten doel om het aantal slachtoffers van gewapend geweld, gewapende conflicten en criminaliteit te verminderen en daarmee bij te dragen aan veiligheid en stabiliteit, als voorwaarde voor duurzame ontwikkeling en het bereiken van de doelstellingen op gebied van armoedebestrijding.

Binnen de wapenbeheersing is de aanpak van de kleine wapens problematiek een belangrijk onderwerp. De afgelopen jaren hebben voornamelijk in het teken gestaan van enerzijds ontwikkelingen op het multilaterale vlak, en anderzijds steun voor praktische projecten ten aanzien van wapenvernietiging, *stockpile management* en aanverwante technische onderwerpen. Er zijn tal van internationale en regionale afspraken uit deze multilaterale inspanningen voortgekomen, zoals het overkoepelende “VN actieprogramma voor kleine wapens” (2001), en de *Geneva Declaration on Armed Violence and Development* (2006). Nederland heeft ook in 2011 een actieve rol gespeeld om deze afspraken verder uit te werken en te concretiseren.

- VN-Actieprogramma

Op grond van het VN-Actieprogramma zijn staten gehouden om zich op nationaal, regionaal en internationaal niveau actief in te zetten op het gebied van kleine wapens. Hieronder vallen onder meer de ontwikkeling en implementatie van wapenwetgeving, de vernietiging en veilige opslag van (overtollige) wapens en munitie, een verbeterde samenwerking tussen staten – o.a. bij het identificeren en traceren van illegale wapens – en het assisteren en ondersteunen van landen en regio's die over onvoldoende capaciteit beschikken om de maatregelen zoals genoemd in het VN-Actieprogramma te implementeren.

In 2011 heeft de eerste Meeting of Government Experts (MGE) plaatsgevonden waarin experts zich gebogen hebben over betere technische afspraken voor het markeren en traceren van kleine wapens en het *International Tracing Instrument (ITI)*. De MGE vond plaats ter voorbereiding van de Tweede Toetsingsconferentie (2012). Nederland heeft aandacht gevraagd voor het inbedden van vraaggerichte programma's binnen een nationale strategie, en een betere aansluiting van het programma-aanbod van donorlanden op de behoeften van ontvangende landen.

- Geneva Declaration on Armed Violence and Development

Door ondertekening van deze Verklaring in 2006 geeft Nederland uitdrukking aan de visie van Nederland dat gewapend geweld en ontwikkeling onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Als lid van de kerngroep van de *Geneva Declaration* is Nederland nauw betrokken bij de verdere ontwikkeling van de beginselen van deze verklaring. Inmiddels hebben meer dan 100 landen de verklaring ondertekend. Nederland heeft zich als lid van de *Geneva Declaration core group*, ingezet voor toetreding van vooral grotere landen tot deze groep om zo meer “diplomatieke slagkracht” te verkrijgen voor de doelstellingen van deze groep. Naast het verkrijgen van voldoende internationaal draagvlak voor de koppeling tussen gewapend geweld en het behalen van ontwikkelingsdoelstellingen – en derhalve ook de Millennium Ontwikkelingsdoelen ¹⁰– heeft Nederland zich ingezet om de *Geneva Declaration* te koppelen aan concrete resultaten in een aantal focuslanden, waaronder zoals hierboven genoemd Burundi. Op 31 oktober en 1 november 2011 heeft de tweede Ministeriële Toetsingsconferentie plaatsgevonden in Genève. Er is besloten meer nadruk te leggen op de implementatie van de *Geneva Declaration*. Nederland heeft zich ingezet (in verschillende fora en via onderzoeksorganisaties die worden ondersteund) voor het meetbaar maken van de relaties, impact en wereldwijde kosten van gewapend geweld.

- EU Kleine Wapens

De EU Lidstaten rapporteren jaarlijks over nationale activiteiten ter uitvoering van het Gemeenschappelijk

¹⁰ Dit zijn internationale afspraken over acht concrete ontwikkelingsdoelen die in 2015 moeten zijn gehaald.

Optreden 2002/589/GBVB inzake de bijdrage van de Europese Unie aan de bestrijding van de destabiliserende accumulatie en verspreiding van handvuurwapens en lichte wapens. De nationale verslagen en de EU-activiteiten worden samengevoegd in het *Joint Annual Report*¹¹ waaraan Nederland jaarlijks bijdraagt. Midden 2011 is gestart met de voorbereiding voor de herziening van het EU Gemeenschappelijk Optreden, zoals vastgelegd in artikel 15 van het document.

- OVSE Kleine wapens

Nederland ondersteunt de aanpak van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) om verspreiding en accumulatie van illegale SALW tegen te gaan. Nederland heeft zich gecommitteerd informatie uit te wisselen over SALW via het Actieprogramma FSC.DEC/2/10.

Internationaal Wapenhandelsverdrag

In maart en juli 2011 vonden de tweede en derde bijeenkomst van de Preparatory Committee plaats voor een Internationaal Wapenhandelsverdrag (Arms Trade Treaty, ATT). Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft voorafgaand aan de derde PrepCom een bijeenkomst georganiseerd met

de Nederlandse defensie-industrie en organisaties uit het maatschappelijk middenveld om input te vergaren voor de Nederlandse inzet. Nederland heeft actief aan beide PrepComs deelgenomen, en heeft elementen aangedragen die in de visie van de regering in een dergelijk verdrag thuishoren. Nederland steunt een mondiaal wapenhandelsverdrag dat landen verplicht hun wapenexport te controleren en te toetsen aan criteria waaronder het mensenrechtencriterium. Alle vormen van grensoverschrijdende overdrachten van wapens zouden wat Nederland betreft onder een ATT moeten vallen, evenals een zo breed mogelijk scala aan conventionele wapens en hun onderdelen.

In juli 2012 zal tijdens de diplomatieke conferentie over een Internationaal wapenhandelsverdrag moeten blijken of consensus kan worden bereikt over de inhoud van een verdrag.

Openheid in bewapening en het VN-Wapenregister

Het VN-Wapenregister, in 1991 mede op initiatief van Nederland in het leven geroepen, geeft op jaarbasis informatie over het land van uitvoer van militaire goederen (het eventuele land van doorvoer) en het land van invoer, alsmede de omvang van de goederenstromen verdeeld over de categorieën: I. gevechtstanks, II. pantsergevechtsvoertuigen, III. zware artilleriesystemen, IV. gevechtsvliegtuigen, V. gevechtshelikopters, VI. oorlogsschepen, VII. raketten en raketwerpers.

Sinds de instelling van het Register hebben 173 landen op enig moment aan het Register gerapporteerd, waaronder alle belangrijke wapenproducerende, importerende en exporterende landen. Naar schatting omvat het Register inmiddels meer dan 95% van de wereldwijde handel in de bovengenoemde zeven categorieën conventionele wapens. Het streven blijft om universele, consistente deelname te bereiken. Het VN-Wapenregister is een instrument dat transparantie bevordert, en daarmee het ontstaan van excessieve voorraden conventionele wapens tegen gaat. Dergelijke ophoping van wapens leidt immers gemakkelijk tot destabilisering van landen en regio's.

De effectiviteit van het Register valt of staat met wereldwijde participatie. Daarom vindt Nederland het van groot belang dat landen hun opgave indienen – ook al is dat een 'nil report' op het moment dat er in het bewuste jaar geen sprake was van im- of export in één van de categorieën.

Het *United Nations Office for Disarmament Affairs* (UNODA) is verantwoordelijk voor het compileren van de data die door Staten wordt aangeleverd. Om te voorkomen dat het Register in belang afneemt, organiseerde

¹¹ Rapportages worden gepubliceerd via de Exportcontrole website van de Europese Unie: (directe link http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1484&lang=nl&mode=g)

het VN-secretariaat onlangs drie regionale workshops voor landen in West-Afrika, Zuid-Oost Azië, Latijns-Amerika en de Caraïben. In 2011 ontving UNODA rapportages van 84 landen. Voor het eerst sinds 2006 is weer sprake van een toename in het aantal ontvangen rapportages.

Kleine en Lichte Wapens (SALW)

Sinds 2006 kan bovendien op vrijwillige basis gerapporteerd worden over de in- en uitvoer van kleine en lichte wapens. Inmiddels hebben 80 Staten minimaal één keer gerapporteerd over hun in- en uitvoer van kleine en lichte wapens. In 2011 bedroeg het aantal nationale rapportages dat deze SALW-categorie apart vermeldt opnieuw bijna twee-derde van het totaal aantal rapportages. De doelstelling van Nederland blijft de toevoeging van “kleine en lichte wapens” als volwaardige achtste categorie aan het Register.

Nederlandse inzet voor Transparency in Armaments

Tweemaal in de drie jaar wordt door Nederland de AVVN-resolutie *Transparency in Armaments* ingediend, die traditioneel kan rekenen op de steun van een grote meerderheid van de VN-lidstaten. Deze resolutie zorgt ervoor dat één keer in de drie jaar een groep regeringsexperts bijeenkomt ter evaluatie en verdere ontwikkeling van het VN-wapenregister. In 2011 werd de resolutie aangenomen met 156 voorstemmen en 23 onthoudingen.

VN-transparantie in wet- en regelgeving

Sinds 2002 diende Nederland jaarlijks de AVVN-resolutie *National legislation on transfer of arms, military equipment and dual-use technology* in en sinds 2005 gebeurt dat om het jaar. Met deze resolutie, die ook in 2011 met consensus werd aangenomen, worden VN-lidstaten opgeroepen om informatie betreffende hun nationale wetgeving op het gebied van wapenexport uit te wisselen. In het kader van deze resolutie is tevens een elektronische VN-database in het leven geroepen. Hier kunnen de uitgewisselde wetteksten en overige informatie in worden opgenomen en zijn deze gemakkelijk te raadplegen. Inmiddels bevat deze database bijdragen van 54 landen, waaronder Nederland. In 2010 dienden o.a. Jordanië, Macedonië en Tunesië voor het eerst een opgave in. In 2011 zijn geen nieuwe toevoegingen ontvangen.

Bijlage 1: Overzichten van de waarde van de in het jaar 2011 afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen per categorie goederen en per land van eindbestemming.

Inleiding

De totale waarde van de afgegeven vergunningen in 2011 bedroeg, afgerond op twee cijfers na de komma, € 715,04 miljoen. Dat is een aanmerkelijk lager bedrag dan in 2010, toen een waarde van € 1.046,96 genoteerd kon worden en bijna een halvering ten opzichte van 2009, toen de totale waarde op € 1.409,94 miljoen uitkwam. Toch zijn dit soort schommelingen wel eerder voorgekomen en voor het juiste perspectief is het goed te weten dat de laatste van de drie korvetten, waarvan de uitvoervergunning 2009 naar het jaar met de hoogste waarde sinds het verschijnen van de jaarrapporten over het Nederlandse wapenexportbeleid tilde, pas in de loop van 2012 zal worden opgeleverd. De productie van de defensiegerelateerde industrie laat dus een minder grillig beeld zien dan het staafdiagram van de vergunningwaarde door de jaren heen (zie bijlage twee) doet vermoeden. Bovenaan de top 5 van de belangrijkste bestemmingen in het verslagjaar staat de Verenigde Staten met een waarde van bijna € 147 miljoen, die evenals voorgaande jaren vooral is opgebouwd uit vergunningen voor leveranties van onderdelen voor gevechtsvliegtuigen (F-16, maar inmiddels ook de JSF of F-35) en vergunningen voor delen van lanceerinrichtingen voor luchtverdedigingsraketten. Op de tweede plaats staat het Verenigd Koninkrijk met een waarde van iets meer dan € 78 miljoen, hetgeen vooral te danken is aan een vergunning voor de uitvoer van kabelbomen voor militaire transportvliegtuigen. Op drie staat Duitsland met een waarde van bijna € 57 miljoen die, zoals meestal, vooral is toe te schrijven aan vergunningen voor de levering van delen van militaire voertuigen, maar ditmaal zit er ook een grote vergunning bij voor de uitvoer van transmitters voor anti-raket-raketten. De bestemmingscategorie "Overig NAVO" staat met een waarde van bijna € 54 miljoen op een vierde plaats en omvat bijvoorbeeld vergunningen voor toelevering aan materieelsamenwerkingsprogramma's, zoals de NH-90 helikopter of de Evolved Sea Sparrow Missile. Op vijf staat Indonesië met een waarde van iets meer dan € 46 miljoen, vrijwel geheel toe te schrijven aan een uitvoervergunning ten behoeve van after sales activiteiten voor de vier korvetten die in de periode 2007-2009 aan Indonesië werden geleverd.

De vergunningwaarde voor de uitvoer van militaire goederen vormde minder dan 0,18% van de totale waarde van de Nederlandse uitvoer van goederen in 2011 (€ 405,1 miljard). Voor de internationale vergelijking van dit percentage is het van belang te weten dat in Nederland niet alleen de uitvoer van het Nederlandse bedrijfsleven vergunningplichtig is, maar dat de overheid zelf ook een vergunning voor de uitvoer van militaire goederen moet aanvragen. Alleen het eigen materieel van Nederlandse legeronderdelen dat voor oefeningen of internationale operaties naar het buitenland gaat, is uitgezonderd van de uitvoervergunningplicht. Afstoting van Nederlands defensiematerieel aan derde landen is – anders dan in sommige andere landen – dus wel opgenomen in de cijfers.

Methodologie

De hierna gemelde waarden zijn gebaseerd op de waarde van de vergunningen voor definitieve uitvoer van militaire goederen, die zijn afgegeven in de periode waarover verslag wordt uitgebracht. De vergunningwaarde geeft de maximum exportwaarde aan, welke op het moment van publicatie evenwel niet hoeft te corresponderen met de daadwerkelijk gerealiseerde exporten. Vergunningen voor tijdelijke uitvoer zijn in de rapportage buiten beschouwing gelaten, daar aan deze vergunningen een verplichting tot wederinvoer is gekoppeld. Hierbij gaat het vooral om zendingen voor demonstratie- of tentoonstellingsdoeleinden. Vergunningen voor proef- of monsterzendingen worden overigens wel opgenomen in de rapportage, omdat vanwege de aard van deze exporten geen verplichting tot wederinvoer wordt opgelegd. Vergunningen voor goederen die na reparatie in Nederland retour worden gezonden, worden evenmin in de rapportage opgenomen. Het moet dan echter wel gaan om eerder vanuit Nederland geleverde goederen, waarvan de waarde bijgevolg in een eerdere rapportage is opgenomen. Opname van deze zogenoemde 'retour-na-reparatie' vergunningen zou immers tot

dubbeltelling leiden. Om dezelfde reden komen vergunningen waarvan de looptijd wordt verlengd niet terug in de rapportage. Hetzelfde geldt ten slotte voor vergunningen die worden vervangen in verband met, bijvoorbeeld, een adreswijziging van de ontvanger. Indien een verlengings- of vervangingsvergunning met een hogere waarde dan de oorspronkelijke vergunning wordt afgegeven, wordt die meerwaarde uiteraard wél gerapporteerd.

Bij de indeling van de vergunningwaarde voor individuele transacties in het overzicht van de waarde per categorie militaire goederen moesten in veel gevallen bijgeleverde reservedelen en installatiekosten als onderdeel van de waarde van complete systemen genoteerd worden. De waarde van vergunningen voor een eerste levering van een systeem wordt vaak gebaseerd op de contractwaarde, waarin ook zaken als installatie en levering van een aantal reservedelen kunnen zijn meegenomen. De waarde van vergunningen voor naleverantie van onderdelen is opgenomen in de categorieën A10 of B10. Ten slotte moest er ten behoeve van het overzicht van de waarde van de afgegeven vergunningen per categorie militaire goederen een keuze worden gemaakt met betrekking tot de indeling van subsystemen. Daarbij is geopteerd voor een uitsplitsing op basis van de vraag in hoeverre een subsysteem als onafhankelijk of multifunctioneel systeem te beschouwen is. Dit is met name van belang voor de indeling van vergunningen voor de uitvoer van militaire elektronica. Indien een dergelijk product slechts een maritieme toepassing kent, zijn de betrokken subsystemen en de onderdelen daarvoor ingedeeld in de categorie A10, als onderdelen voor de categorie A6 'oorlogsschepen'. Indien een dergelijk product niet evident aan een van de eerste zeven subcategorieën van de hoofdcategorie A is gekoppeld, zal het zijn ingedeeld in subcategorie B4 of B10.

2011 (1^e helft)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het eerste halfjaar van 2011 per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2011(1) waarde in mln euro's
1. Tanks	0,03
2. Pantservoertuigen	0,27
3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	-
4. Gevechtsvliegtuigen	-
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleideraketten	-
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,09
9. Munitie en explosieven	0,54
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	306,10
Totaal Cat. A	307,03

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2011 (1) waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	1,67
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	-
3. Overige militaire vaartuigen	0,08
4. Militaire elektronica	36,81
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	-
7. Producten voor bepantsering en bescherming	-
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	0,90
9. Militaire technologie en programmatuur	3,83
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	163,83
Totaal Cat. B	207,12
Totaal Cat. A + B	514,15

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het eerste halfjaar van 2011 per land van bestemming

2011 (1^e helft) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Argentinië	0,20	A10	-	-	0,20
Australië	34,83	A10	-	-	34,83
België	-	-	0,07	B9	0,07
Canada	1,53	A10	0,19	B9, B10	1,72
Chili	0,13	A10	1,27	B1	1,40
China	-	-	18,38	B10	18,38
Colombia	0,01	A10	-	-	0,01
Denemarken	1,17	A8, A10	1,18	B9, B10	2,35
Duitsland	30,29	A7, A8, A9, A10	5,75	B9, B10	36,04
Egypte	-	-	0,16	B4	0,16
Finland	4,42	A8, A10	1,22	B9, B10	5,64
Frankrijk	6,88	A8, A10	33,61	B9, B10	40,49
Griekenland	4,35	A10	1,02	B4, B10	5,37
Hongarije	-	-	0,08	B9	0,08
IJsland	1,50	A10	-	-	1,50
India	-	-	10,55	B9, B10	10,55
Indonesië	0,13	A10	-	-	0,13
Israël	-	-	0,07	B9	0,07
Italië	7,22	A8, A9, A10	5,29	B4, B9, B10	12,51
Japan	1,70	A10	-	-	1,70

Kazachstan	-	-	0,01	B10	0,01
Kenia	-	-	0,08	B3	0,08
Letland	0,03	A1	-	-	0,03
Maleisië	0,04	A10	-	-	0,04
Nieuw Zeeland	1,50	A10	0,70	B10	2,20
Noorwegen	35,12	A8, A9, A10	2,79	B4, B10	37,91
Oman	0,08	A10	0,02	B10	0,10
Pakistan	-	-	0,09	B10	0,09
Polen	0,84	A9, A10	0,01	B10	0,85
Roemenië	0,33	A8, A10	-	-	0,33
Rusland	-	-	0,03	B4	0,03
Saoedi Arabië	0,19	A10	-	-	0,19
Singapore	0,01	A10	29,38	B4, B10	29,39
Spanje	5,17	A8, A10	-	-	5,17
Taiwan	19,54	A10	1,73	B9, B10	21,27
Thailand	0,48	A10	0,27	B10	0,75
Tsjechië	0,06	A8, A9, A10	-	-	0,06
Turkije	1,21	A8, A10	3,39	B9, B10	4,60
Turkmenistan	6,80	A10	-	-	6,80
USA	106,03	A2, A8, A9, A10	10,99	B4, B9, B10	117,02
VAE	-	-	0,02	B10	0,02
Ver.Koninkrijk	3,96	A8, A9, A10	70,32	B9,B10	74,28
Zuid Afrika	-	-	0,70	B4, B10	0,70
Zuid Korea	0,87	A10	-	-	0,87

Zweden	5,32	A8, A9, A10	3,14	B4, B8, B9, B10	8,46
Zwitserland	4,11	A8, A9, A10	3,29	B10	7,40
Overig NAVO ⁴	20,96	A10	1,32	B1, B4, B10	22,28
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Bangladesh, Bulgarij, Litouwen, Malta, Oostenrijk, Slowakije, Suriname	0,02	A8, A9, A10	-	-	0,02
Totaal	307,03		207,12		514,15

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van het eerste halfjaar van 2011

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

² De subcategorie A10 (onderdelen en componenten voor "wapens en munitie"), betreft zoals meestal vooral leveranties van onderdelen van gevechtsvliegtuigen en gevechtshelikopters aan de fabrikanten van zulke systemen in de Verenigde Staten en leveranties van onderdelen van tanks en andere militaire gevechtsvoertuigen aan de Duitse fabrikant van zulke systemen. In deze verslagperiode werd echter ook een vergunning ter waarde van € 18,7 miljoen afgegeven voor de levering van delen en toebehoren voor het operationeel houden van de twee Taiwanese onderzeeboten van de Sea Dragon klasse. Ook deze delen en toebehoren vallen onder de subcategorie A10.

³ De subcategorie B10 onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" bestaat ook in deze verslagperiode uit een veelheid van kleinere leveranties van delen van militaire elektronica en delen van militaire vlieg- en voertuigen. Een vergunning voor de levering aan het Verenigd Koninkrijk van kabelbomen voor de militaire versie van de Airbus heeft in deze verslagperiode met € 68,9 miljoen een groot aandeel in B10. Vermeldenswaard in deze subcategorie is voorts een vergunning met een waarde van bijna € 18,4 miljoen voor de leverantie van RAS/FAS bevoorradingssystemen aan de Chinese marine.

⁴ De post "overig NAVO" heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere NAVO-landen (excl. Turkije) als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toeleverantie van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

2011 (2^e helft)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het tweede halfjaar van 2011
per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2011 (2) waarde in mln euro's
1. Tanks	-
2. Pantservoertuigen	0,02

3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	-
4. Gevechtsvliegtuigen	0,01
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleideraketten	-
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,14
9. Munitie en explosieven	2,14
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	111,83
Totaal Cat. A	114,14

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2011 (2) waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	2,26
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	-
3. Overige militaire vaartuigen	-
4. Militaire elektronica	60,79
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	0,02
7. Producten voor bepantsering en bescherming	0,21
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	1,72
9. Militaire technologie en programmatuur	4,15
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	17,60
Totaal Cat. B	86,75
Totaal Cat. A + B	200,89

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in het tweede halfjaar van 2011
per land van bestemming

2011 (2 ^e helft) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Australië	-	-	0,99	B10	0,99
Bangladesh	0,40	A10	-	-	0,40
Bonaire	0,01	A9	-	-	0,01
Canada	13,85	A10	0,15	B9, B10	14,00
Chili	0,73	A10	0,35	B8, B10	1,08
Denemarken	0,05	A8, A10	0,23	B10	0,28
Duitsland	10,40	A2, A3, A4, A8, A9, A10	10,47	B4, B6, B9, B10	20,87
Estland	-	-	1,56	B1	1,56
Finland	-	-	2,70	B1, B4	2,70
Frankrijk	0,33	A8, A9, A10	0,48	B9, B10	0,81
India	-	-	1,06	B10	1,06
Indonesië	0,03	A9	45,92	B4	45,95
Italië	0,72	A8, A10	1,63	B4, B10	2,35
Maleisië	0,06	A9, A10	-	-	0,06
Mozambique	-	-	0,07	B10	0,07
Noorwegen	-	-	1,57	B4, B7, B10	1,57
Oman	-	-	0,07	B10	0,07
Panama	-	-	0,02	B9	0,02
Polen	7,53	A8, A9, A10	-	-	7,53
Portugal	0,02	A8	-	-	0,02

Qatar	0,07	A10	-	-	0,07
Rwanda	-	-	0,09	B7	0,09
Servië	-	-	0,14	B4	0,14
Singapore	0,13	A10	0,09	B7, B10	0,22
Spanje	0,33	A8, A10	2,24	B4, B6, B10	2,57
Taiwan	10,46	A10	-	-	10,46
Tsjechië	0,04	A8, A9	0,73	B4	0,77
Turkije	0,36	A8, A10	2,84	B8, B10	3,20
USA	24,65	A8, A9, A10	5,17	B4, B9, B10	29,82
VAE	0,05	A10	0,10	B10	0,15
Ver. Koninkrijk	0,66	A8, A9, A10	3,07	B9, B10	3,73
Zuid Afrika	-	-	0,01	B10	0,01
Zuid Korea	8,39	A10	-	-	8,39
Zweden	0,15	A8, A9, A10	4,37	B4, B8, B9, B10	4,52
Zwitserland	3,32	A8, A9, A10	0,51	B10	3,83
Overig NAVO ⁴	31,38	A10	0,12	B9, B10	31,50
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Argentinië, Aruba, Ierland, Kirgizië, Litouwen, Oostenrijk, Roemenië, Slowakije	0,02	A8, A9, A10	-	-	0,02
Totaal	114,14		86,75		200,89

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van het tweede halfjaar van 2011

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

² De subcategorie A10 (onderdelen en componenten voor "wapens en munitie"), betreft zoals meestal vooral leveranties van onderdelen van gevechtsvliegtuigen en gevechtshelikopters aan de fabrikanten van zulke systemen in de Verenigde Staten en leveranties van onderdelen van tanks en andere militaire gevechtsvoertuigen aan de Duitse fabrikant van zulke systemen. In deze subcategorie worden echter ook leveranties van delen van marineschepen ondergebracht. Zo bevat deze subcategorie bijvoorbeeld de

grootste vergunning uit de verslagperiode, een vergunning t.w.v. bijna € 46 miljoen voor after sales activiteiten (testapparatuur, gereedschappen, reservedelen, retour na reparatie e.d.) met betrekking tot de vier korvetten die in de periode 2007-2009 aan Indonesië werden geleverd. In deze subcategorie is net zoals vorig jaar ook een vergunning t.w.v. meer dan € 22 miljoen opgenomen voor levering van lanceerinrichtingen voor luchtverdedigingsraketten aan de VS.

³ De subcategorie B10 onderdelen en componenten voor “overige militaire goederen” bestaat ook in deze verslagperiode uit een veelheid van kleinere leveranties van delen van militaire elektronica en delen van militaire vlieg- en voertuigen, zoals de NH90 helikopter en het Boxer pantservoertuig. Een van de grotere vergunningen in de subcategorie B10 betrof de levering van bekabeling van militaire verkennings- en onderzeebootbestrijdingsvliegtuigen t.w.v. bijna € 3 miljoen.

⁴ De post “overig NAVO” heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere NAVO-landen (excl. Turkije) als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toelevering van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers. Ook bij materieelsamenwerking tussen meerdere partners, zoals het NH90 helikopter programma, speelt deze post een rol. Zoals bij de cijfers over eerdere perioden al werd toegelicht, wordt deze post ook gebruikt voor uitvoervergunningen voor goederen die na bewerking in het buitenland de eindbestemming Nederland zullen krijgen.

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

2011 (Totaal)

Tabel 1: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in 2011 per categorie ¹

Hoofdcategorie A "Wapens & Munitie"	2011 waarde in mln euro's
1. Tanks	0,03
2. Pantservoertuigen	0,29
3. Groot kaliber wapens (>12,7 mm)	-
4. Gevechtsvliegtuigen	0,01
5. Gevechtshelikopters	-
6. Oorlogsschepen	-
7. Geleideraketten	-
8. Klein kaliber wapens (<=12,7 mm)	0,23
9. Munitie en explosieven	2,68
10. Onderdelen en componenten voor "wapens en munitie" ²	417,93
Totaal Cat. A	421,17

Hoofdcategorie B "Overige militaire goederen"	2011 waarde in mln euro's
1. Overige militaire voertuigen	3,93
2. Overige militaire vliegtuigen en helikopters	-
3. Overige militaire vaartuigen	0,08
4. Militaire elektronica	97,60
5. ABC-stoffen voor militair gebruik	-
6. Militair oefenmaterieel	0,02
7. Producten voor bepantsering en bescherming	0,21
8. Militaire hulp- en productieapparatuur	2,62
9. Militaire technologie en programmatuur	7,98
10. Onderdelen en componenten voor "overige militaire goederen" ³	181,43
Totaal Cat. B	293,87
Totaal Cat. A + B	715,04

Tabel 2: Waarde van afgegeven vergunningen voor de definitieve uitvoer van militaire goederen in 2011 per land van bestemming

2011 (totaal) <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat. B	Specificatie	TOTAAL
Argentinië	0,20	A10	-	-	0,20
Australië	35,82	A10	-	-	35,82
Bangladesh	0,40	A10	-	-	0,40
België	-	-	0,07	B9	0,07
Bonaire	0,01	A9	-	-	0,01
Canada	15,38	A10	0,34	B9, B10	15,72
Chili	0,86	A10	1,62	B1, B8, B10	2,48
China	-	-	18,38	B10	18,38
Colombia	0,01	A10	-	-	0,01
Denemarken	1,22	A8, A10	1,41	B9, B10	2,63
Duitsland	40,69	A2, A3, A4, A7, A8, A9, A10	16,22	B4, B8, B9, B10	56,91
Egypte	-	-	0,16	B4	0,16
Estland	-	-	1,56	B1	1,56
Finland	4,42	A8, A10	3,92	B1, B4, B9, B10	8,34
Frankrijk	7,21	A8, A9, A10	34,09	B9, B10	41,30
Griekenland	4,35	A10	1,02	B4, B10	5,37
Hongarije	-	-	0,08	B9	0,08
IJsland	1,50	A10	-	-	1,50
India	-	-	11,61	B9, B10	11,61
Indonesië	0,16	A9, A10	45,92	B4	46,08

Israël	-	-	0,07	B9	0,07
Italië	7,94	A8, A9, A10	6,92	B4, B9, B10	14,86
Japan	1,70	A10	-	-	1,70
Kazachstan	-	-	0,01	B10	0,01
Kenia	-	-	0,08	B3	0,08
Letland	0,03	A1	-	-	0,03
Maleisië	0,10	A9, A10	-	-	0,10
Mozambique	-	-	0,07	B10	0,07
Nieuw Zeeland	1,50	A10	0,70	B10	2,20
Noorwegen	35,12	A8, A9, A10	4,36	B4, B7, B10	39,48
Oman	0,08	A10	0,09	B10	0,17
Pakistan	-	-	0,09	B10	0,09
Panama	-	-	0,02	B9	0,02
Polen	8,37	A9, A10	0,01	B10	3,38
Portugal	0,02	A8	-	-	0,02
Qatar	0,07	A10	-	-	0,07
Roemenië	0,33	A8, A10	-	-	0,33
Rusland	-	-	0,03	B4	0,03
Rwanda	-	-	0,09	B7	0,09
Saoedi Arabië	0,19	A10	-	-	0,19
Servië	-	-	0,14	B4	0,14
Singapore	0,14	A10	29,47	B4, B7, B10	29,61
Spanje	5,50	A8, A10	2,24	B4, B6, B10	7,74
Taiwan	30,00	A10	1,73	B9, B10	31,73

Thailand	0,48	A10	0,27	B10	0,75
Tsjechië	0,16	A8, A9, A10	0,73	B4	0,83
Turkije	1,57	A8, A10	6,23	B8, B9, B10	7,80
Turkmenistan	6,80	A10	-	-	6,80
USA	130,86	A2, A8, A9, A10	16,16	B4, B9, B10	146,84
VAE	0,05	A10	0,12	B10	0,17
Ver.Koninkrijk	4,62	A8, A9, A10	73,39	B9,B10	78,01
Zuid Afrika	-	-	0,71	B4, B10	0,71
Zuid Korea	9,26	A10	-	-	9,26
Zweden	5,47	A8, A9, A10	7,51	B4, B8, B9, B10	12,98
Zwitserland	7,43	A8, A9, A10	3,80	B10	11,23
Overig NAVO ⁴	52,34	A10	1,44	B1, B4, B9, B10	53,78
Landen met waarden onder de 10.000 euro: ⁵					
Aruba, Bulgarijë, Ierland, Kirgizië, Litouwen, Malta, Oostenrijk, Slowakije, Suriname	0,04	A8, A9, A10	-	-	0,04
Totaal	421.17		293.87		715,04

Voetnoten behorende bij tabel 1 en tabel 2 van 2011 (totaal)

¹ De afronding naar twee cijfers achter de komma betekent voor zowel tabel 1 als tabel 2 dat subcategorieën waarvan de waarde onder de 10.000 euro blijft niet apart vermeld worden.

^{2,3} Voor een toelichting over de belangrijkste leveranties die in het verslagjaar onder de categorieën A10 en B10 vielen, zij verwezen naar de verklarende voetnoten bij de tabellen over de 1e helft 2011 en de 2e helft 2011.

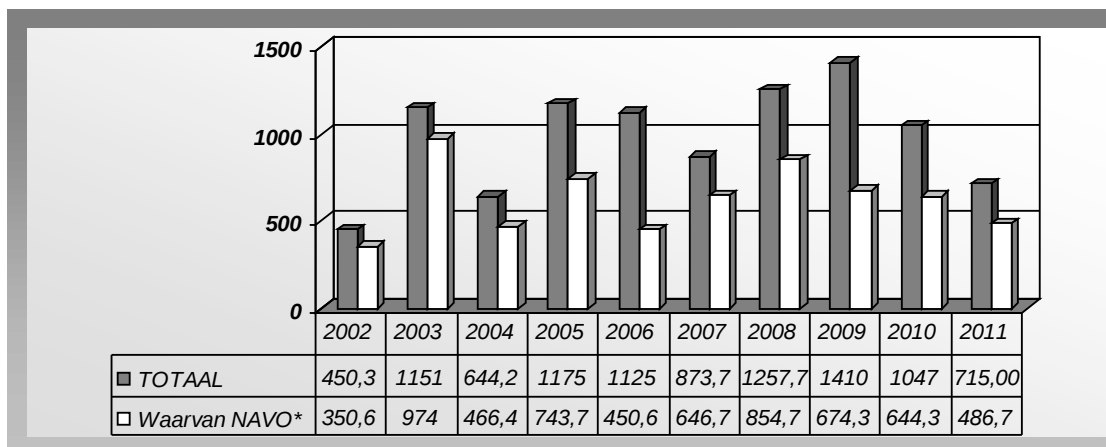
⁴ De post "overig NAVO" heeft doorgaans betrekking op vergunningen voor de uitvoer van onderdelen vallende onder de subcategorie A10, waarbij meerdere NAVO-landen (excl. Turkije) als eindbestemming zijn toegestaan. In de praktijk wordt dit type vergunning gebruikt bij de toeleverantie van onderdelen aan producenten die uit voorraad willen kunnen leveren aan de op de vergunning als eindgebruikers vermelde NAVO-afnemers. Ook bij materieelsamenwerking tussen meerdere partners, zoals het NH90 helikopter programma, speelt deze post een rol. Zoals bij de cijfers over eerdere perioden al werd toegelicht, wordt deze post ook gebruikt voor uitvoervergunningen voor goederen die na bewerking in het buitenland de

eindbestemming Nederland zullen krijgen.

⁵ In Nederland is ook de uitvoer van pistolen of geweren voor sport- of jachtdoeleinden vergunningplichtig. Indien zulke vuurwapens voor langere tijd in het buitenland zullen verblijven, ook als deze meereizen met de eigenaar, zal een vergunning voor definitieve uitvoer aangevraagd moeten worden. Een deel van de uitvoer naar de in de opsomming vermelde bestemmingslanden, waarvoor de totale vergunningwaarde de 10.000 euro niet overschreed, heeft betrekking op dergelijke uitvoertransacties.

Bijlage 2: Ontwikkeling Nederlandse wapenexport 2002 - 2011

(waarde afgegeven vergunningen in miljoenen euro's)

* in 2011 waren de volgende 28 landen lid van de NAVO:

Albanië, België, Bulgarije, Canada, Denemarken, Duitsland, Estland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Kroatië, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten van Amerika en IJsland.

**Bijlage 3: Waarde van afgegeven vergunningen
voor de doorvoer van militaire goederen
in 2011 ¹
per land van bestemming**

2011 <i>waarde in mln euro's</i>					
Land van bestemming	Cat. A	Specificatie	Cat.B	Specificatie	Totaal
Chili	0,11	A10	-	-	0,11
Ecuador	-	-	0,17	B7	0,17
Indonesië	0,04	A10	-	-	0,04
Mexico	0,34	A10	0,04	B7	0,38
Peru	3,41	A10	-	-	3,41
Servië	0,03	A9	-	-	0,03
Tanzania	0,02	A8	-	-	0,02
Zuid-Afrika	0,07	A10	-	-	0,07
Landen met waarden onder de 10.000 euro					
Brazilië, India, Israël, Kazachstan, Oeganda, Oekraïne, Rusland.	0,02	A10	0,01	B8	0,03
TOTAAL	4,04		0,22		4,26

¹ Sinds augustus 2008 is alle doorvoer van militaire goederen, voor zover er geen bondgenoten (EU/NAVO+) bij betrokken zijn, vergunningplichtig. Voor doorvoer waar wel een bondgenoot bij betrokken is, geldt een meldplicht. Informatie over die meldingen wordt verstrekt op de website www.rijksoverheid.nl/exportcontrole. Meer informatie over de afgegeven doorvoervergunningen waarvan hier in bijlage 3 de waarde is vermeld, is ook op die website te vinden, zij het niet bij de doorvoermeldingen, maar bij de maandrapportages militaire goederen.

**Bijlage 4: Afgewezen vergunningaanvragen en sondages 2011,
genotificeerd in het kader van het EU Gemeenschappelijk Standpunt
(GS 2008/944)**

Datum afwijzing	Land van bestemming ¹	Korte omschrijving ²	Ontvanger	Eind gebruiker	Reden voor weigering
03-01-2011	Suriname	Repeteer kogelgeweer	Particulier, Parimaribo	idem	Criterium 7
08-03-2011	Libië	Toebehoren voor militaire transporthelikopter	Piaggio Aero Industries s.p.a., Rome, Italië	Libische luchtmacht	Criterium 1
07-07-2011	Taiwan	Onderdelen voor pantservoertuigen	Industrial Technology Research Institute, Chundong Township, Taiwan	idem	Criteria 1 en 4
03-08-2011	Honduras vanuit Israël	Machinepistolen en aanvalsgeweren	Ministerie van Defensie	idem	Criterium 2
25-08-2011	Israël	Windtunneltestdata	BAE Systems, Jeruzalem, Israël	idem	Criteria 2, 3, 4 en 7
25-08-2011	Israël	Windtunneltestdata	Rafael – Advanced Defense Systems, Haifa, Israël	idem	Criteria 2, 3, 4 en 6
25-08-2011	Israël	Windtunneltestdata	Rafael – Advanced Defense Systems, Haifa, Israël	idem	Criteria 2, 3, 4 en 6
29-09-2011	Israël	Windtunneltestdata	Israel Military Industries Ltd	idem	Criteria 2, 3, 4, en 6
03-10-2011	Equatoriaal Guinea	Radar- en vuurleidingsystemen	Omnisys, Sao Paolo, Brazilië	Marine van Equatoriaal Guinea	Criterium 8
04-10-2011	Suriname	Pistool	Particulier, Parimaribo	idem	Criterium 7
04-11-2011	Filippijnen	Slaghoedjes, diverse kleinkaliber	Shooters, Guns & Ammo Corp (S.G.A.C.) ; Quezon City, Filippijnen	idem	Criteria 2 en 7
17-11-2011	Djibouti via Sri Lanka	Kogelgeweren en halfautomatisch hagelgeweer	Dolphin Services, Djibouti	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³
17-11-2011	Djibouti via Sri Lanka	Kleinkaliber munitie	Dolphin Services, Djibouti	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³
17-11-2011	Djibouti via Sri Lanka	Kogelgeweren en halfautomatisch hagelgeweer	Dolphin Services, Djibouti	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³
17-11-2011	Djibouti via Sri Lanka	Kleinkaliber munitie	Dolphin Services, Djibouti	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³
27-12-2011	Kenia via Cyprus	Semi automatische kogelgeweren	QPO-MSC, Mombasa	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³
27-12-2011	Kenia via Cyprus	Kleinkaliber munitie	QPO-MSC, Mombasa	Particuliere beveiligers	Criterium 7 ³

Voetnoten bij bijlage 4:

¹ Indien bij "Land van bestemming" de term "via" gebruikt wordt, betreft het een beoogde uitvoer via het genoemde land naar de eveneens genoemde eindbestemming. Wordt echter de term "vanuit" gebruikt dan betreft het een beoogde doorvoer vanuit het genoemde land naar de eveneens genoemde bestemming via Nederland

² Indien goederen voor tweeërlei gebruik bedoeld zijn voor leger, politie of veiligheidsdiensten van het beoogde land van eindbestemming, dan geldt voor afgewezen aanvragen en sondages dat Nederland deze ook in EU-verband notificeert.

³ Bij de voorgenomen uitvoer van wapens voor particuliere beveiligers die op bepaalde zeeroutes schepen willen bewaken, speelt altijd wel het omleidingsrisico, omdat doorgaans voorzien is dat de wapens in het buitenland worden opgeslagen en daar risico's mee gemoeid zijn, maar zeker zo belangrijk is dat de Nederlandse regering geen voorstander is van gewapende particuliere beveiliging aan boord van schepen.

**Bijlage 5: Overzicht van door de regering aan buitenlandse partijen
verkocht overtollig defensiematerieel in 2011 ¹**

Type materieel	Aan/via ²	Land van eindbestemming	Eindgebruiker
Turret Crew Trainer Leopard 2 tank	n.v.t.	Portugal	Ministerie van Defensie
AN/ALQ-131 storingpods	n.v.t.	Noorwegen	Ministerie van Defensie
YPR-765, wielvoertuigen en aanhangwagens	n.v.t.	Chili	Ministerie van Defensie
Onderdelen F-16 vliegtuig	n.v.t.	Chili	Ministerie van Defensie
Onderdelen Leopard 2 tank	Duitse firma Krauss Maffei Wegmann	Canada en Turkije	Ministerie van Defensie
F-16 onderdelen	Nederlandse firma B.M. Aviation en Amerikaanse firma American Company Gorman Aviation Inc by B.M. Aviation	Indonesië	Ministerie van Defensie
Testunits Leopard 2 tank	Via Spaanse firma Star Defence Logistic & Engineering	Noorwegen	Ministerie van Defensie
Onderdelen Leopard tank	Via Nederlandse firma WIBA	Duitsland	Ministerie van Defensie
AACMI pods (vluchtregistratie)	Via Duitse firma Diehl BGT Defence GmbH	Spanje en Israël	Ministerie van Defensie van Spanje en de Israëlische fabrikant Aerospace Industries (IAI)
Onderdelen Lynx helikopter	n.v.t.	Denemarken	Ministerie van Defensie
120 mm Leopard 2 tankmunitie	n.v.t.	Denemarken	Ministerie van Defensie
Motoren en versnellingsbakken Leopard 2 tank	Via Nederlandse firma Stork Special Products	Onbekend ²	Onbekend ²
Reservedelen pantserwielvoertuigen Patria	n.v.t.	Estland	Ministerie van Defensie
Diverse verkopen in Afghanistan	n.v.t.	Verenigde Staten van Amerika, Oostenrijk, Litouwen, Namsa	Ministerie van Defensie van de diverse landen
Totale waarde van de contracten			Ca € 12 miljoen

Voetnoten bij bijlage 5:

¹ Het vermelde bedrag is gebaseerd op de waarde van de in 2011 gesloten contracten. Daadwerkelijke levering van de goederen heeft niet in alle gevallen in 2011 plaatsgevonden.

² De verkoop van overtollig defensiematerieel vindt soms plaats aan de oorspronkelijke producent. Soms is verkoop van overtollig defensiematerieel ook mogelijk via een particulier bedrijf ten behoeve van een bij de verkoop reeds bekende en geaccordeerde eindgebruiker, dan wel aan een particulier bedrijf voor eigen gebruik. Een andere mogelijkheid is nog verkoop aan een particulier bedrijf in een ander EU/NAVO+ land, waarbij de exacte eindbestemming en eindgebruiker van het materieel nog niet bekend zijn. In dat geval wordt via een Internationaal Importcertificaat vastgelegd dat eventuele (weder-)export onder de controle van het betreffende EU/NAVO+ land zal staan.

Bijlage 6:

Overzicht van brieven aan de Tweede Kamer en beantwoorde schriftelijke vragen, betreffende het wapenexportbeleid in 2011

Brieven aan de Tweede Kamer:

[29-12-2011, Kamerstuk 2011-2012, 22054, nr. 188.](#)

Wapenexportbeleid; Brief minister met het verslag van de Vierde Toetsingsconferentie Conventie inzake Bepaalde Conventionele Wapens (CCW), die van 14 t/m 25 november 2011 te Genève plaatsvond.

28-12-2011, Kamerstuk 2011-2012, 22054, nr. 189,

Wapenexportbeleid; Brief minister en staatssecretaris met de reactie van het kabinet op het rapport 'lessons from MENA', een evaluatie van het Europees beleid t.a.v. het Midden-Oosten en Noord-Afrika (ofwel de MENA-regio)

19-12-2011, Kamerstuk 2011-2012, 22054, nr. 180,

Wapenexportbeleid; Brief staatssecretaris ter aanbieding van een overzicht van de waarde van de in het eerste halfjaar van 2011 afgegeven vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen

[14-12-2011, Kamerstuk 2011-2012, 22054, nr. 179.](#)

Wapenexportbeleid; Brief minister en staatssecretaris over twee aangenomen moties met betrekking tot het Nederlandse wapenexportbeleid

[04-10-2011, Kamerstuk 2011-2012, 22054, nr. 178.](#)

Wapenexportbeleid; Brief minister en staatssecretaris ter aanbieding rapport over wapenexportbeleid in 2010

11-07-2011, Kamerstuk 2010-2011, 22054, nr. 177,

Wapenexportbeleid; Verslag schriftelijk overleg met antwoorden op vragen VC over aanpassingen in het wapenexportbeleid en het rapport van het IKV over clustermunities

23-06-2011, Kamerstuk 2010-2011, 22054, nr. 166,

Wapenexportbeleid; Brief staatssecretaris over doorgeleiding verzoek om een reactie op het rapport van het IKV over clustermunities

24-06-2011, Kamerstuk 2010-2011, 22054, nr. 165,

Wapenexportbeleid; Brief minister en staatssecretaris over aanpassingen in het wapenexportbeleid

Beantwoorde schriftelijke vragen:

[26-01-2012, Kamervragen met antwoord 2011-2012, nr. 1125.](#)

Vragen van het lid Jasper van Dijk (SP) aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over de levering van F-16's aan Indonesië in 1999 (ingezonden 15 november 2011)

8-12-2011, Kamervragen met antwoord 2011-2012, nr. 898,

Vragen van het lid Van Bommel (SP) aan de minister van Buitenlandse Zaken over verkoop Duitse tanks aan Saoedi-Arabië (ingezonden 11 juli 2011)

[14-09-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 3642.](#)

Vragen van het lid Pechtold(D66) aan de minister van Buitenlandse Zaken over een olie-embargo tegen Syrië (ingezonden 31 augustus 2011)

[12-08-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 3111.](#)

Vragen van de leden Van Bommelen Jasper van Dijk(beiden SP) aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en de minister van Buitenlandse Zaken over de bouw door een Nederlandse werf van tanklandingsschepen voor Venezuela (ingezonden 27 mei 2011)

12-08-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 3110,

Vragen van het lid Jasper van Dijk(SP) aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over het verstrekken van een wapenexportvergunning aan een verdachte van drugshandel (ingezonden 27 mei 2011)

01-06-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 2586,

Vragen van het lid El Fassed(GroenLinks) aan de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Buitenlandse Zaken over tegengaan van het gebruik van dual use-goederen voor censuur en aftappen (ingezonden 29 april 2011)

18-05-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 2297,

Vragen lid El Fassed(GroenLinks) aan de ministers van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken,

Landbouw en Innovatie over het rapport naar aanleiding van het artikel «Order fregatten achter bezoek Beatrix aan Oman» (ingezonden 14 maart 2011)

19-05-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 2300,

Vragen van het lid El Fassed(GroenLinks) aan de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over vergunningen voor wapenexport, wapendoorvoer en de export van componenten in wapensystemen naar Saudi- Arabië (ingezonden 15 maart 2011)

11-04-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1950,

Vragen van de leden Van Bommel(SP) en Jasper van Dijk(beiden SP) aan de minister van Buitenlandse zaken en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over wapenuitvoer naar Noord-Afrika en het Midden-Oosten (ingezonden 24 februari 2011)

16-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1777,

Vragen van de leden Kortenoeven, Van Vlieten Wilders(allen PVV) aan de ministers van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over het bericht dat China [onderdelen van] ballistische raketten levert aan de Islamitische Republiek Iran (ingezonden 27 januari 2011)

16-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1744,

Vragen van het lid El Fassed(GroenLinks) aan de minister van Buitenlandse Zaken over Nederlandse wapenexport naar Bahrein (ingezonden 21 februari 2011)

10-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1670,

Vragen van de leden Timmermans en Eijsink(beiden PvdA) aan de ministers van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en van Buitenlandse Zaken over wapenexport naar Egypte (ingezonden 10 februari 2011)

10-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1672,

Vragen van het lid El Fassed(GroenLinks) aan de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over Europese wapenexport naar Noord-Afrika (ingezonden 14 februari 2011)

10-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1675,

Vragen van de leden Van Bommelen Jasper van Dijk(beiden SP) aan de minister van Buitenlandse zaken en de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over wapenhandel naar Egypte (ingezonden 15 februari 2011)

04-03-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1472,

Vragen van de leden El Fassed en Van den Berge(beiden GroenLinks) aan de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over het rapport «Vrij Verkeer: Nederlandse wapendoorvoer onder de Algemene Douanewet» (ingezonden 21 januari 2011)

20-01-2011, Kamervragen met antwoord 2010-2011, nr. 1048,

Vragen van het lid Voordewind(ChristenUnie) aan de ministers van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie over restricties bij export naar Iran (ingezonden 29 november 2010)